

Otázka: Stát a národ

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Tereza Plačková

1.1 Pojem státu

Stát - z lat. *stato* = status, řád

- Itálie 15.st.- v politické teorii jej začal používat Niccolo Machiavelli
- Řekové nazývali své státy *polis*

= *forma politické organizace lidské společnosti*

- *Sdružuje obyvatele určitého území v právní celek*
- *Státní moc - nezávislá, neodvozená od žádné jiné → stát je suverénní - vnitřní a vnější záležitosti si řeší každý stát sám*

Znaky a funkce státu

Znaky státu jsou:

Území a obyvatelstvo

- Území, na kterém stát realizuje státní moc a na kterém se vyskytuje obyvatelstvo

Organizace státu

- Soustava státních orgánů spjatá se státním aparátem
- **Právo**
- Nejdůležitější prostředek pro stanovení obecně závazných politických, hospodářských a kulturních úkolů dané společnosti a stanovení pravidel a mezí chování lidí, které jsou s těmito zájmy v souladu

Státní suverenita

- Státní moc je neomezená, nezávislá na jiné vnitřní nebo vnější moci

Moderní stát se zaměřuje především na zajištění svých základních funkcí:

Základní funkce:

- **Vnitřní funkce**
 1. Bezpečnostní
 - Zajištění bezpečnosti občanů a jejich majetku
 - Vnitřní zabezpečení fungování státu, jeho orgánů a institucí na stát.území
 2. Právní
 - Zajištění svobod a práv občanů
 - Respektování právního řádu ve všech oblastech činnosti dané společnosti
 3. Ekonomické

- Stanovení podmínek pro chod ekonomiky a jejich garance
- 4. Sociální
 - Zajištění občanů v nemoci, ve stáří
 - Při ztrátě prostředků obživy
- 5. Kulturní
 - Péče o kulturní dědictví
 - Vytváření podmínek pro rozvoj hmotné i duchovní kultury
 - Rozvoj školství, vědy a výchovy

• **Vnější funkce**

1. Obranné
 - Zajištění obrany území před případným napadením
 - Udržení mezinárodní bezpečnosti
2. Diplomatické
 - Zajištění podmínek pro mírové soužití
 - Udržování vztahů s dalšími státy
 - Realizace integračních procesů
3. Hospodářské
 - Prosazování ekonomických zájmů státu v jiných státech

1.2 Teorie vzniku státu

Smluvní

- Vznik **smlouvou mezi lidmi** → **lidé zrušili přirozený stav**, zorganizovali se a založili stát
- Každý občan se zřekl části své suverenity ve prospěch celku

Náboženská

- Vychází z **božského původu státu**
- Vznik a existence z boží vůle
- Odráží v sobě boží dokonalost

Patriarchální

- Vznik **postupným rozšiřováním rodiny**
- Moc monarchy = moc otce nad rodinou

Mocenská

- Stát = **vláda silnějšího nad slabším**

Násilí

- Vznik státu jako **produkt uplatnění síly**

1.3 Národ, národní stát, státní občanství

Národ

= skupina lidí se společným původem, hlásící se ke stejným historickým a kulturním tradicím

- *Objektivní rysy - společný původ, jazyk, území*
- *Subjektivní rysy - vědomí příslušnosti a loajality k vlastnímu národu*

Existence národa → dána vlastním státem, nebo federativním či autonomním statutem v rámci vícenárodního státu

Na světě existuje 300 národů a 1 500 národností.

Nejpočetnější národy na světě - Číňané, Hindustánci, Američané.

Národnost

- Předchází vzniku národa
- Charakterizována společným jazykem, vírou a tradicí
- *Národnost* = také označení příslušnosti k určitému národu

Národní příslušnost

- Příslušnost k určitému národu
- Člověk ji získává narozením a přijetím určitého životního stylu

Národní stát

- *Politický útvar vytvořený jako politická organizace jedním národem*

- Ve skutečnosti žije ve všech národních státech řada jazykových, náboženských, etnických a regionálních skupin – některé se mohou považovat za národy

Státní občanství

- *Plnoprávné členství jedince v daném státním útvaru na území státu*
- *Zaručuje rovnost s ostatními občany státu*
- *Garantuje souhrn vzájemných práv a povinností mezi státem a občanem*
- *Stát poskytuje občanovi plnou ochranu uvnitř celku a v rámci mezinárodních smluv i vně*

Občan – politický pojem, označuje příslušnost k určitému státu ≠ **Obyvatel** – geografický pojem, příslušnost k urč. území

Občan

- Podřízen mocenským orgánům svého státu
- Dodržování zákonů
- Placení daní
- Vojenská služba v případě ohrožení státu
- Využívání výhod poskytovaných státem – bezpečnost, soc. a zdrav. zabezpečení

Nabytí občanství:

Narozením

- Získ státního občanství, pokud je aspoň 1 z rodičů občan

Určením otcovství

- Nemanželské dítě matky, která není občankou ČR a otce se státním občanstvím se stává českým občanem

Osvojením

- Dítě osvojené občany ČR nabývá jejich občanství

Nalezením na území ČR

- Dítě mladší 3let nalezené na území ČR, jehož totožnost se nepodaří zjistit, je jejím státním občanem, neprokáže-li se do 6ti měsíců jiné občanství

Udělením

- Občané cizího státu trvale žijící na našem území, kteří splní určité podmínky, mohou požádat o udělení občanství

Prohlášením

- Při rozdělení České a Slovenské federativní republiky si mohl občan sám zvolit státní občanství

V souvislosti se svěřením do náhradní péče

Pozbytí občanství:

Prohlášením

- Člověk žijící v cizině mající současně cizí státní občanství se může toho českého vzdát

Formy a typy státu

Forma státu - 3 složky:

1. Forma vlády
2. Politický režim
3. Státní zřízení

Forma vlády

- *Způsob organizace státní moci*
- *Zahrnuje složení nejvyšších orgánů státu - jejich vztahy k nižším státním orgánům a občanům*

Podle formy vlády:

1. **Demokratické státy**
2. **Autokratické státy** (nedemokratické)
 - Vládne jen úzký okruh osob nebo jedinec
 - **Aristokracie** - vláda privilegovaného stavu, šlechty
 - **Plutokracie** - vláda úzké skupiny bohatých
 - **Oligarchie** - vláda privilegované vrstvy magnátů (nejbohatších)
 - **Monokracie** - vláda jedince, samovládce, diktátora

Politický režim

- *Souhrn metod vládnutí, které se v daném státu využívají*

→ vyhoceným stupněm nedemokratické diktatury = **totalitní režimy** = cílem je úplná kontrola nad každodenním životem a neomezené řízení společnosti

Typy státu:

2 základní typy:

1. Monarchie (12 v Evropě)

- Zaručuje dědičnou, doživotní vládu jednoho panovníka
- Rozlišujeme podle moci, kterou ve svých rukou panovník soustřeďuje:

Absolutní (neomezená)

- Panovník má veškerou výkonnou moc, nejvyšším zákonodárcem i soudcem
- Př. Francie za Ludvíka XIV.

Konstituční (omezená)

- panovník omezen pravomocemi dalších státních orgánů – dělí se o vládu
- omezen ústavou
- př: Jordánsko

Parlamentní (omezená)

- Výkonná moc v rukou vlády
- Vláda sestavená na základě voleb

- Panovník má pouze ceremoniální a formální pravomoce
- Př. Velká Británie

2. **Republika**

- z latinského res publica = věc veřejná
- neexistuje dědičný panovnický úřad
- představitelé vládnoucího úřadu jsou voleni na základě ústavy
- oddělení 3 složek státní moci - zákonodárné, výkonné, soudní

parlamentní

- vedoucí postavení parlamentu - složený z poslanců z více polit.stran - je mu odpovědná vláda
- prezident má spíše formální postavení - málo pravomocí
- npř. ČR, Irsko, Itálie,...

poloprezidentská

- rozdělení výkonné moci mezi prezidenta a vládu
- v čele republiky: prezident - volen přímo
- větší prezidentské pravomoce než u parlamentní republiky
- prezident spolupracuje s vládou na výkonu exekutivy
- vláda nezávislá na prezidentovi, ale závislá na parlamentu
- npř. Francie

prezidentská

- v čele prezident - volen přímo
- prezident v čele výkonné moci - vybírá si členy kabinetu - poradní funkce
- výkonná moc je nezávislá na zákonodárné

- npř. USA

Územní struktura státu

- struktura, kde ústřední a místní orgány vykonávají státní moc v příslušných částech území, na které je stát členěn

Dělení podle územně správního členění:

1. unitární stát

- z lat. *unus* = **jeden**
- jednotný stát s jedinou vládou, jedinými zákony a jediným občanstvím na celém území
- jednomu centru moci jsou podřízeny nižší správní jednotky
- př. ČR, SR, It, Nizozemsko, Polsko

2. federace

- složený – spolkový stát
- vznikl **spojením více států** – vzdaly se části své suverenity ve prospěch celku
- jednotlivé části mohou mít svou ústavu, zákony i dvojí soustavu nejvyšších správních orgánů
- společná zahraniční politika, měna, soudní systém
- př. USA, Spolková republika Německo(16)

3. konfederace

- svaz států
- volné **smluvní sdružení samostatných států**
- úzká spolupráce v některých oblastech
- státní orgány pro společné zajištění obrany, zahr.politiky, zahr.obchodu a měny
- bývá přechodným útvarem mezi federací a unitárním státem npř.při sjednocení či rozpadu

Dělení podle rozvržení výkonu moci:

1. centralizované

- tvořeny jednotnou, hierarchicky budovanou skladbou státních orgánů
- nadřízený orgán řídí ty podřízené a zasahuje do jejich činností
- cíl – koncentrace moci v jednom centru
- př. Francie

2. decentralizované

- centrální orgány mají menší pravomoci a působnost
- oblasti státní moci, které jsou vyňaty z působnosti ústředních orgánů, jsou vymezeny na základě ústavy nebo zákonů
- posílena samospráva
- př. Švýcarsko

1.5 Právní stát

- Vznik práva spojen s tzv. zvykovým(obyčejovým) právem – uplatňováno v rodové společnosti
- Právo ve formě písemných předpisů = **zákony**
- Existence demokratického státu podmíněna **existencí právního řádu**
- Stát slouží občanovi

Právní stát

- *Vztah mezi občanem a státem vymezen pomocí práva*
- *Právní řád stanovuje chování státních orgánů – brání zneužití moci proti občanům*
- *Stanovuje pravidla chování občanů ve státě*
- *Prosazována vládou práva*

- **Hlavní zásady zaneseny v Ústavě**
- Stát vázán právem, ústavou, zákony, demokratickými principy,...
- Zárukou fungování jsou **nezávislé soudy**

Multietnicita ve státě

Národnostní menšina

= *společenství občanů žijících na území určitého státu*

- *Odlišují se od většinového obyvatelstva etnickým původem, jazykem, kulturou,...*
- *Příslušníci se hlásí k jiné národnosti než k většinové*
- *Usilují o zachování a rozvoj svébytnosti svého národ*

Listina základních práv a svobod

- Právo na svobodnou volbu národnosti
- Právo na zachování a rozvíjení svého jazyka, kultury a tradic
- Právo na vzdělávání ve svém jazyce, právo na užívání jména ve svém jazyce,...

→ **Rada vlády pro národnostní menšiny** - právo menšin zúčastnit se na řešení záležitostí jich se týkajících, 1/2 členů tvořena zástupci národnostních menšin

Problematika:

Xenofobie = vyhrocený odpor, nedůvěra, nenávist k cizincům, obecně strach z cizího

Rasismus = nepřátelský postoj vůči příslušníkům jiné rasy nebo etnika → může přerůst v ideologii i v systematický teror

- Ideologie = soubor idejí vyjadřujících životní postoje a cíle určité soc.skupiny
- Dalším problémem je skrytý rasismus - předsudky, diskriminace, ...